

УДК 811.111'42

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.1/24.176756>

Інна ДАВИДЕНКО,

orcid.org/0000-0001-6379-343X

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри ділової іноземної мови та перекладу

Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

(Харків, Україна) *i.v.davydenko@karazin.ua*

Алевтина КАЛЮЖНА,

orcid.org/0000-0003-4305-5311

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри ділової іноземної мови та перекладу

Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

(Харків, Україна) *alevtyna_16@ukr.net*

АРХЕТИПОВИЙ ОБРАЗ КОНЦЕПТУ ТАЄМНИЦЯ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВНІЙ КАРТИНІ СВІТУ

У статті розглядаються передконцептуальні підстави концепту ТАЄМНИЦЯ з позицій теорії архетипу. Під архетипом розуміємо вкорінений у колективному несвідомому людства елемент базового рівня ментальності людини, модель світосприйняття, що є виразом емоційного стану, та реакції людини, зумовлені навколишньою дійсністю. Як вияви історичного минулого людства архетипи слугують підґрунтям для забезпечення цілісності і єдності людського сприйняття. Сукупність засобів вербалізації концепту відбиває закономірності відображення психічних процесів свідомості людини. На підставі етимологічного аналізу лексем, що вербалізують концепт ТАЄМНИЦЯ, виявлені архетипові ознаки, які визначають зв'язок поняття «таємниця» з архетипами СВІТЛО, ТЬМА, ПЕРСОНА / МАСКА, БОГ в англійській картині світу. Актуальність роботи визначається загальною спрямованістю сучасної лінгвістики на розгляд взаємодії між мовою і мисленням через глибинні механізми сприйняття світу, який пізнається людиною, і реакції на нього в усвідомленій культурній діяльності. Об'єктом аналізу є архетипи, які виступають передконцептуальними підставами концепту ТАЄМНИЦЯ. Предметом є архетипові ознаки, що виділяються шляхом аналізу етимології й особливостей вживання лексичних одиниць, якими вербалізується концепт ТАЄМНИЦЯ в англійській мові. Матеріалом дослідження послужили дані етимологічних словників, словників-тезаурусів сучасної англійської мови, словники прислів'їв, текстові фрагменти Британського національного корпусу й електронні тексти творів англійських авторів, що містять лексеми, які вербалізують концепт ТАЄМНИЦЯ. Для досягнення мети дослідження застосовано дефініційний, етимологічний та контекстуальний аналізи. Мета роботи полягає в осмисленні феномену архетипу стосовно концепта ТАЄМНИЦЯ і виділенні архетипів як передконцептуальних підстав концепту. У результаті проведеного аналізу виділено ознаки, що формують архетиповий образ концепту ТАЄМНИЦЯ, та визначено архетипи СВІТЛО, ТЬМА, ПЕРСОНА / МАСКА, БОГ, які становлять передконцептуальні основи концепту ТАЄМНИЦЯ.

Ключові слова: архетип, архетиповий образ, архетипова ознака, засоби вербалізації, концепт ТАЄМНИЦЯ.

Inna DAVYDENKO,

orcid.org/0000-0001-6379-343X

Candidate of Philological Sciences,

Associate Professor at the Department of Business Foreign Language and Translation

of V. N. Karazin Kharkiv National University

(Kharkiv, Ukraine) *i.v.davydenko@karazin.ua*

Alevtyna KALYUZHNA,

orcid.org/0000-0003-4305-5311

Candidate of Philological Sciences,

Associate Professor at the Department of Business Foreign Language and Translation

of V. N. Karazin Kharkiv National University

(Kharkiv, Ukraine) *alevtyna_16@ukr.net*

THE ARCHETYPAL IMAGE OF THE CONCEPT *MYSTERY* IN THE ENGLISH WORLD VIEW

The article studies the pre-conceptual foundations of the concept *MYSTERY* basing on the theory of the Archetype. We consider Archetype as an element of basic human mentality, a model of world perception collectively-inherited in the collective unconscious that manifests the human's emotional state and reaction to the surrounding reality. As manifestations of the historical past of humanity archetypes form the basis for integrity and unity of human perception. The number of means verbalizing the concept serves to reflect the patterns of psycho processes of human consciousness. Carrying out the etymological analysis of tokens verbalizing the concept, the authors define the archetypal signs that reveal the ties of the concept *MYSTERY* with the following archetypes: *LIGHT, DARKNESS, PERSONA / MASK, GOD* in the English world view. The relevance of the work lies in its general aim to consider the interaction between the language and the mentality by explaining the underlying mechanisms of perceiving the world through the process of cognition and the reaction to it within the conscious cultural activity. The object of analyses is the archetypes, which are the pre-conceptual foundations of the concept of *MYSTERY*. The subject is the archetypal features, which were defined by analyzing the etymology and the use of lexemes, verbalizing the concept *MYSTERY* in the English worldview. The material of the study was taken from the etymological dictionaries, thesaurus dictionaries of modern English, proverbial dictionaries, texts from the British National Corpus and e-texts by English-speaking authors containing lexemes that verbalize the concept *MISTERY*. To achieve the purpose of the research definitional, etymological and contextual analyses were applied. The purpose of the work is to comprehend the phenomenon of the archetype in relation to the concept *MISTERY* and the allocation of archetypes as the pre-conceptual bases of the concept. As a result of the research the archetypal signs forming the archetypal image of the concept *MYSTERY* have been identified and archetypes *LIGHT, DARKNESS, PERSONA / MASK, GOD* as the pre-conceptual bases of the concept *MISTERY* have been determined.

Key words: archetype, archetypal image, archetypal attribute, concept *MYSTERY*, means of verbalization.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку лінгвістики дослідження мови з позицій когнітивно-дискурсивної парадигми дозволяє не тільки описувати мовні явища, а й знаходити пояснення мовних феноменів на базі внутрішніх ментальних процесів, а також з урахуванням досвіду дослідження мови і мовлення в області інших наук. Сукупність чуттєвих переживань людини існує в її свідомості, підкоряється закономірностям психічного життя, є «перцептивно-когнітивно-афективним утворенням», яке лише згодом набуває визначення у слові і визначається як концепт (Залевская, 2001: 39–40). Змістовні плани людської психіки простягаються далеко за межі концептуальних систем, водночас порівняння концептуально освоєних смислів зі смислами, які людині ще тільки належить освоїти, здійснюються на передконцептуальному рівні (Берестев, 2009: 145). Визначення передконцептуальної основи концепту передбачає розкриття етимологічного шару концепту, виявлення «центрального, часто стертого, метафоричного образу» (Маковский, 1999: 7) – внутрішньої форми слова, представленого в концепті, і розкриття «безпосередньо психічної даності, яка корінням сягає в культове мислення і ще не визначена словом» (Полина, 2004: 26). Такими «психічними елементами», які, з одного боку, є виявами історичного минулого людства, а з іншого, підґрунтям для забезпечення «цілісності і єдності людського сприйняття», вважають архетипи (Селіванова, 2012: 201).

Актуальність роботи полягає в загальній спрямованості сучасної лінгвістики на розгляд

взаємодії між мовою і мисленням за допомогою пояснення глибинних механізмів сприйняття світу людиною, що пізнає, і реакції на нього в усвідомленій культурній діяльності. **Об'єктом** є архетипи, які виступають передконцептуальними підставами концепту *ТАЄМНИЦЯ*. **Предметом** є архетипові ознаки, що виділяються шляхом аналізу етимології й особливостей вживання лексичних одиниць, що вербалізують концепт *ТАЄМНИЦЯ* в англійській мові.

Аналіз досліджень. Дослідження архетипів відбувається з позицій різних наукових напрямів, до основних відносять: антропологічний, психологічний, літературознавчий, культурологічний та лінгвістичний (див. Белехова, 2015). Сучасні дослідження відбивають поєднання підходів із залученням даних різних мов та культур (Sotirova-Kohli, 2018).

Витоки теорії архетипу і сам термін «архетип» сходять до античної філософії і культури. Термін «архетип» (від грец. *Arhe* – «початок» і *tipos* – «образ», тобто «прототип») служив на позначення першооснови як проблеми, яка цікавила античних філософів, і відображений у працях Платона, Філона Александрійського, Іринія, Діонісія Ареопагіта, Плотіна й ін. У Середньовіччі розвинулося герменевтичне розуміння «архетипу», який означав «якийсь «першотекст», <...> який складно реконструювати» (Большакова, 2010: 14). У ХХ ст. «ідея архетипу» набула найбільш чітких обрисів і сформувалася як теорія в ученні К. Г. Юнга (Большакова, 2010: 6).

Архетип як термін аналітичної психології, заснованої К. Г. Юнгом, вживається на позначення

універсальних початкових психічних структур, що становлять зміст колективного несвідомого, розпізнаються в нашому досвіді і проявлені зазвичай в образах і символах (Юнг, 1996). До ключових критеріїв визначення архетипу відносять такі: архетип, будучи архаїчним феноменом, має прояви в міфах, символіці, фольклорі тощо; будучи структурою колективного несвідомого, архетип проявляється в усіх народів і в усі епохи (можливо, по-різному); архетип може сприйматися ще неусвідомлено (а не внаслідок розвитку); архетип, відбитий у свідомості, має як концепт, так і символ (можливо, не один); архетип має риси, що зв'язують його із життям як процесом або його елементами; архетип є цілісною, амбівалентною структурою (має позитивний і негативний аспекти); архетип сильно впливає на емоції людини й ін. (Давиденко, 2012: 39–40).

Саме архетипи колективного несвідомого виступають первинними формами, що визначають життя психічного, викликані несвідомою реакцією первісної людини на таємні сили природи, нездатністю людини пояснити причину емоційного стану, зумовленого навколишньою дійсністю (Белехова 2015: 11). Найявніші архетипів не обмежується психікою, вони проявляються у фізичній, соціальній, лінгвістичній, естетичній і духовній сферах (Хиллман, 1996).

Визнання існування змістовних величин людської свідомості більш масштабних «порівняно зі змістами, що закріпилися в мові» (Берестенев, 2009: 145), і розуміння архетипу як прообразу, початкової моделі світосприйняття, вкоріненої в колективному несвідомому людства, нації, стає предметом досліджень і в лінгвістиці.

У руслі досліджень когнітивної семантики Дж. Лакофф і М. Джонсон визначають поняття «когнітивного несвідомого» (*cognitive unconscious*) як здатності людської думки (*mind*) формувати передконцептуальні структури за допомогою гештальтного сприйняття предметів і явищ об'єктивної реальності за допомогою тілесної, чуттєво-зорової і сенсорно-моторної взаємодії людини з навколишнім середовищем (Lakoff, 1987; Lakoff, Johnson, 1999: 10–11). Передконцептуальною основою формування ословлених образів у межах когнітивної лінгвістики є архетип (Белехова, 2002; Белехова, 2004; Змійова, 2004). Архетипи колективного несвідомого можна розглядати як своєрідні когнітивні образи, на які орієнтується людина у своїй інстинктивній поведінці: інтуїтивне схоплення архетипів випереджає будь-яку дію, «спускає курок» інстинктивної поведінки людини; це когнітивна структура, у якій у стис-

лій формі записано родовий досвід (Руткевич, 1998: 37–38).

У сучасній когнітології архетипи К. Г. Юнга називають передконцептуальною основою для формування структур представлення знань як найбільш древніх форм мислення, що роблять свій внесок в адекватну обробку інформації людиною. Архетипи в такому розумінні являють собою чисту спрямованість мислення, базовий рівень ментальності людини, у якому весь досвід природної (докультурної) самоорганізації відбитий у вигляді цих самих змістотворних спрямувань (передконцептуальних моделей структурування) (Белехова, 2014а: 10).

Такі ж структури лежать в основі загальнолюдської символіки, міфів, казок, прислів'їв і приказок, у яких «оформляється» емоційний досвід людини (Белехова, 2014). У свідомості архетипи відображені у вигляді архетипових образів, а релігія, легенди, казки, міфи виступають способами прояву архетипів несвідомого (Белехова, 2015: 10).

У свою чергу, міфи як початковий спосіб обробки архетипових образів (Руткевич, 1998) описують поведінку архетипів; вони виявляються драматичними описами, виконаними персоніфікованою мовою психічних процесів (Аверинцев, 1980). Водночас позитивістські уявлення про міфи як «плоди незрілої думки, невмілі, помилкові узагальнення і пережитки первісних інститутів», які були характерні для XVIII–XIX ст., змінилися наприкінці XIX ст., і міф став сприйматися не як «напівзабутий епізод» передісторії культури, а як «вічна позачасова жива сутність культури» (Мелетинский, 1991). Новий підхід до міфу означав відхід від іконічності грецького міфу і відбивав багатство національних міфологій. Хоча міф виник на стадії панування архаїчної свідомості, антропоморфне бачення реальності, характерне для міфу, постійно відтворюється в культурі, апелюючи до масової свідомості (Губман, 1998). Так, наприклад, поезію вважають сучасною міфотворчістю, оскільки поети «черпають натхнення з надр колективного несвідомого і висловлюють у голос те, про що інші лише мріють» (Юнг, 1998: 242), і за допомогою слова «внутрішні процеси думки стають сприйняттями» (Фрейд, 1989: 430).

Незважаючи на те, що неможливо позширити поняття міфу на монотеїстичні вірування християнського типу і диференційовану художню творчість, «якісь початкові схеми уявлень, які лягають в основу найскладніших художніх структур», є міфологічними (Аверинцев, 1970). Отже, виявлення архетипових образів стає можливим

за звертання до різних за спрямованістю текстів різних історичних періодів.

Методика даного дослідження зумовлена його метою та матеріалом, є комплексною і містить дефініційний та етимологічний аналіз (для визначення змісту поняттєвого компонента й етимологічного шару концепта), контекстуальний аналіз (для виявлення реалізації значень лексем-репрезентантів концепту). Матеріалом дослідження слугують дані етимологічних словників, словників-тезаурусів сучасної англійської мови, словники прислів'їв, текстові фрагменти Британського національного корпусу й електронні тексти творів англомовних авторів, що містять лексеми, які вербалізують концепт ТАЄМНИЦЯ.

Мета статті полягає в осмисленні феномену архетипу щодо концепту ТАЄМНИЦЯ і виділенні архетипів як передконцептуальних підстав концепту.

Виклад основного матеріалу. На підставі систематизації поглядів К. Г. Юнга і його послідовників на природу архетипу як колективного несвідомого й архетипового образу як проявленої свідомості дослідники виділяють психологічні та культурні архетипи. З позицій когнітивної лінгвістики психологічний архетип (Самість, Его, Тінь, Дух, Аніма, Анімус, Мати / Жінка, Світло, Тьма, Вогонь, Вода, Земля, Повітря, Море, Орієнтація, Регенерація або Трансформація) є результатом емоційного досвіду людства (Белехова, 2014а: 12–13). Тоді як культурний архетип – це свідомо перероблений психологічний архетип у думках і оцінках індивідуумів (архетипи Трійці, Богоматері / Мадонни, Персони / Маски, Героя / Трікстера, Вічного Мандрівника, Світового Древа, Світового Яйця, Мудрого Старого, Життя, Смерті, Розвитку, Метаморфози тощо) (Белехова, 2014а: 13). Серед культурних архетипів виділяють як етнокультурні архетипи, так і універсальні, характерні для загальнокультурного розвитку (Бог, Герой / Трікстер, Вічний Мандрівник, Світове Дерево, Світове Яйце, Лабіринт і ін.) (Белехова, 2014). Зміст культурного архетипу становлять концептуальні ознаки, які репрезентовано в мовних образах і символах за допомогою співвіднесення з міфом, релігійним вченням або казкою (Белехова, 2014а: 13).

Актуалізація архетипу у свідомості людини пов'язана з усвідомленням емоційного досвіду та його маніфестацією у вигляді словесного виразу, водночас у тексті актуалізується «не весь зміст архетипу, а лише деякі його концептуальні імплікації, тобто імплікативні ознаки архетипу» (Белехова, 2014а: 25). У тексті архетип висту-

пає у вигляді архетипового образу, а когнітивні операції з виявлення й осмислення архетипових образів включають ідентифікацію архетипів за мовними сигналами в тексті. Такими сигналами є «слова-символи, алюзії, власні назви <...>, які активізують процес декодування інформації» (Белехова, 2014). «Активізація архетипових ознак здійснюється шляхом аналізу словникових дефініцій лексем-сигналів із залученням етимологічних словників» (Белехова, 2014а: 16). Архетип «розкривається» комбінуванням даних етимології та міфології (Степанов, 1997: 99). Інакше кажучи, семантика мови розглядається як зовнішня проекція наївно-філософського знання носіїв мови про світ, а дані етимології використовують для пояснення та верифікації реконструйованих даних міфології (Берестенев, 2009: 143–144).

Засоби лексичної репрезентації концепту ТАЄМНИЦЯ в англійській мовній картині світу включають лексеми *mystery*, *secret* / *secrecy*, *enigma*, *privacy* / *privity*, *riddle*, *puzzle*, *arcantum*. Спираючись на дані частотного та лексикографічного аналізу, домінантою вказаного синонімічного ряду вважаємо лексеми *mystery* та *secret*, які демонструють найбільшу кількість значень (Змійова, Калюжна, 2009: 37).

Аналіз етимологічних даних дозволив виявити, що лексема *mystery* в письмових джерелах уперше зафіксована у XIII ст. (1275–1325 pp.). Ця лексема увійшла в англійську з англо-французької як лексема *misterie* від давньофранцузької лексеми *mistere*, що мала значення «секрет, таємниця, приховане значення», яка походить від латинської лексеми *mystērium* – «таємний обряд, шанування, культ, таємна річ», яка, у свою чергу, походить від грецької *myst'rion* – «таємний ритуал або учення», що є поєднанням грецької лексеми *mustikos*, похідне від *mý's(tēs)* – «посвячений у таємницю» та суфікса іменника *tērion*. Походження пов'язане з дієсловом *myein* у грецькій, що означає «посвячувати у священні ритуали, закрити (рота)», імовірно, для збереження таємниці, оскільки посвяченим не дозволялось розголошувати священні ритуали. У свою чергу, *myein* є спорідненим з *mukah* – «німий» у санскриті. Етимомом вважаємо *myein* – «посвячувати у священні ритуали, закрити, закривати». Значення лексеми *mystery*, які походять від цього етимона, відображені в існуючих писемних джерелах, наприклад:

Robert had the strong impression that they viewed unwanted spectators in the same spirit in which the ancient Greeks received people barging in on the Eleusinian mysteries /BNC, HR8 2483/.

When no valid secrets really exist, mysteries are invented or contrived to which privileged initiates are admitted /BNC, СКВ 3116/.

People believed they knew things that could never be shared; mysteries too deep and powerful for outsiders to understand /BNC, АСV708/.

Історичний розвиток лексеми *mystery* йшов шляхом набуття нових значень здебільшого теологічного характеру, оскільки Божество вважалось Таїнством, Слово дорівнювалося Божеству, таїнством вважалось і саме Слово (Маковський, 1999: 121). Так, на початку XIV ст. зафіксоване значення «релігійна істина через Божественне одкровення, прихована духовна значущість, містична істина», наприклад:

I warn you plain, he that is not clean of his sins he shall not see the mysteries of our Lord Jesus Christ /T. Malory, "Le Mort d'Arthur"/.

And what is revealed in Christ is the mystery of God /BNC, G5H 317/.

As I can of those mysteries which heaven will not have earth to know /W. Shakespeare, "Coriolanus"/.

Також у XIV ст. зареєстроване значення «прихована або таємна річ» ("a hidden or secret thing") у світському розумінні:

What were her many mysteries, she tantalized herself, replaying all the loves she'd ever known /BNC, HGF 1151/.

Пізніше з'являються й інші значення лексеми *mystery*:

– значення «релігійний обряд» ("religious rite") фіксується із XVI ст.:

But, although it tries, it fails to persuade us that with Greek drama we are not secular theatre-goers but communicants in a religious mystery /BNC, A4E 163/;

– «стародавній обряд у Греції, Єгипті тощо» ("the ancient rites of Greece, Egypt, etc") зареєстроване з 1640-х рр.:

In the mysteries of the temples of Ancient Egypt and in Greece where the teachings were called the Hermetic Gnosis /BNC, B21 1497/.

А також значення «містерія» ("miracle play"), зафіксоване з XVIII ст., яке походить від французької лексеми *mystere*, та «детективне оповідання» ("detective story"), уперше зафіксоване в 1908 р.

Уживання лексеми *riddle* – єдиної лексеми, що має англосаксонське походження (ОЕ *rædels*) – належить до періоду раніше XI ст. Словники фіксують такі значення наведеної лексеми: «загадка, невизначеність, думка, припущення, те, що потребує пояснення» від давньоанглійської *rædels* – «загадка, таємниця; обговорення, порада, побажання; гіпотеза, здогадка; уява, винахідливість, вигадка; розмова, вивчення питання». Ця лексема

має загальногерманське походження (порівн. у давньофризькій – *riedsal* ("riddle"), давньосаксонській – *radisli*, голландській – *raadsel*, давньоверхньонімецькій – *radisle*, німецькій – *Rätsel* («загадка»). Утворена поєднанням давньоанглійського дієслова *rede* («давати пораду») та суфікса *-els(e)*, з подальшою втратою *-s-* у середньоанглійський період (Academic Dictionaries and Encyclopedias).

Перший елемент походить від протогерманського **redaz-*, від протоіндоєвропейського **redh-*, від **re(i)* – «розмірковувати, доводити, робити висновки, уважати», за іншими джерелами, від індоєвропейського кореня *-ar-* – «взаємно відповідати» (Праїндоєвропейський корнеслов; The Free Dictionary), однокорінне з *radh* – «досягати мети, доводити до кінця» у санскриті (споріднене з давньоанглійським дієсловом *rædan* – «радити, давати пораду, радитися, розгадувати, відгадувати, пояснювати»). Простежується спорідненість із церковнослов'янським (старослов'янським) *радити* – «опікуватися, турбуватися» (Старославянський словарь: 565; Etymology Dictionary).

I might have tried to find the right reading of this riddle, and tried in vain--but for Mr. Godfrey Ablewhite's death, which caused an inquiry to be made into the state of his affairs /W. Collins, "The Moonstone"/.

Her riddle, and him who solved it not devoured /J. Milton, "Paradise Regained"/.

З початку XIII ст. зафіксоване значення «гра, що включає утворення або вибір слів, жарт, що містить питання або твердження, запропоноване для розгадування, використовуючи підказки у вислові, та створене навмисно так, щоб збити з пантелику» (Oxford Dictionary of English Folklore).

At any rate, I forgot myself in the interest of guessing this new riddle /W. Collins, "The Moonstone"/.

Значення «щось, що збиває з пантелику, ставить у безвихідь», зафіксоване з кінця XIV ст. (Etymology Dictionary):

You don't understand, it's a riddle <...> a riddle /BNC, GW3 1356/.

The sages, it is often said, can see no answer to the riddle of religion. But the trouble with our sages is not that they cannot see the answer; it is that they cannot even see the riddle /G. K. Chesterton, "Orthodoxy"/.

Із XVI ст. зафіксоване значення «говорити загадками» у складі словосполучення "speak in riddles", наприклад:

She is described by the Argive elders as speaking in riddles because they fail to understand her predictions /BNC, G1N 1280/.

Лексема *enigma* має значення «загадка, оповідання, історія, легенда, вигадка, плітка, прислів'я, міф», фіксується з XV ст. Походить від латинського іменника *aenigma* – «загадка», із грецької *ainigma* – «туманні висловлення», від дієслова *ainissesthai*, *ainig* («говорити загадками, говорити неясно»), від *ainos* («байка, міф, небилиця, розповідь, прислів'я, загадка, вихваляння») (Маковский, 1999: 121; Etymology Dictionary), що має індоєвропейський корінь *-ai-* – «говорити» (Маковский, 1999: 121).

The whole thing sometimes appears such an enigma that there might almost have been a conspiracy of silence /BNC, AMN 363/.

У 1600 р. зафіксовано появу значення «щось не зрозуміле для спостерігача» (Etymology Dictionary):

The whole question of ancient alignment practices remains an important enigma: we do not understand the British cursus-type features (earthen avenues) or stone-rows, much less the Andean lines /BNC, B7D 1081/.

У XVI ст. зареєстроване вживання лексеми *puzzle*, яка мала значення «складне питання», увійшла у вжиток із французької та має греко-латинський корінь, є скороченою формою від *opposal* (*opposayle*, *apposayle*), що означає «питання». Джерелом походження вважають дієслово *pose*, яке має значення «збивати з пантелику, ставити запитання», імовірно, від середньофранцузького *poser* – «уважати, припускати», від давньофранцузького *poser* – «ставити, поміщати» або є скороченням від дієслова *appose* – «вивчати детально», *oppose*. З 1600 р. зареєстроване також таке значення *puzzle* як «стан здивування, замішання» – “state of being puzzled”. Значення цієї лексеми зазнало розширення, нові значення існують і в наш час. Так, у 1650-х рр. фіксується значення «питання, що збиває з пантелику», а в 1814 р. значення «іграшка, створена для перевірки винахідливості», наприклад:

In logic when you have a problem, the very words of the puzzle contain the answer /BNC, H98 3320/.

What we were faced with was an enormous puzzle – a cryptic crossword with the clues in Latin, unnumbered, and not much of a grid for guide /BNC, H82 1048/.

The puzzle can be left on screen and the child then uses a light pen or joystick to indicate the hidden words /BNC, EV4 1565/.

Існують також інші тлумачення походження цієї лексеми. Усе незрозуміле в явищах природи в давнину вважалося відомим лише Божеству: індоєв. *pauson-* *puson*-Gott, до кого зверталися

з метою дізнатися таємницю: давньоінд. *Pusya* – «жереб, гадання по зірках», а також індоєв. *posio* – «бачити». І саме поняття таємниці було пов'язане в уяві та свідомості древніх із назвами священних тварин: індоєв. *poslos* – «а young animal», а також величезною таємницею древності – народженням: давньоінд. *pusyati*, *posati* (Маковский, 1999: 291). Водночас поклоніння «таємницям Божества» втілювалося сакральними оргіями язичників (пор. нім. *Posse* – «фарс», *Possen* – «злий жарт, витівка»), які фактично являли собою молитву, звернену до Божества, розкрити хоча б декілька своїх таємниць (там само).

Протягом давньоанглійського періоду існували ще декілька слів, які зараз вийшли з ужитку: *digol* / *digolness* / *diegol(nes)*, *searurun*, *geryne* / *geryno*. Словникові дефініції доводять, що вони мали значення, подібні до сучасних: “mystery not known to men, heavenly mystery, the holly mystery”, тобто «те, що не відомо людині, але відомо Богові» (An Anglo-Saxon Dictionary: 433).

До ряду синонімів на позначення таємниці в англійській мові входить лексема *secret*. В етимологічних словниках зафіксовано такі значення цієї лексеми:

– «відділений, віддалений, схований, прихований, таємничий, особистий», зафіксоване у XIV ст., є формою дієприкметника минулого часу *secretus*, утвореного від латинського дієслова *secernere* – «відділяти, ділити, виключати», що утворене словотвірним елементом із латинської *se* – «без, окремо, відокремлено», побічної форми *sed* – «без, окремо, відокремлено», по суті “on one’s own” – «самостійно, незалежно, усамітнено», споріднене із *sed*, зворотним займенником у латині від протоіндоєвропейського **sed* – поширеної форми кореня *-*s(w)e-* (*s(w)e* – свій), порівн.: рос. *свой* (Праіндоєвропейський корнеслов)) та латинського дієслова *cernere* – «відділяти, розділяти», яке, у свою чергу, походить від індоєвропейського кореня *-krei-* – «відділяти, відрізняти, просіювати» (там само). Отже, можна зробити висновок, що етимон лексеми *secret* має індоєвропейські корені *-s(w)e-* та *-krei-*, мотивуюча ознака яких простежується у внутрішній формі та значенні «те, що відокремлено», тобто те, що відокремлено, приховане тому що є особистим (своїм):

<...> *a secret must be locked within the teeth and the lips* /W. Shakespeare, “King Henry VIII”/.

Are these your secrets that no man must know? /C. Marlowe, “Massacre at Paris”/.

Словники також зазначають появу нового значення лексеми *secret* – «секрет полішинеля»,

«секрет, відомий всім», “open secret”, яке вперше зареєстроване в 1828 р.:

I still find it difficult to talk about, though it's been an open secret in the family for the past few years /BNC, HAE 4914/.

У 1570 р. зафіксовано вживання лексеми *secrecy* у значенні «секретний, прихований», “quality of being secret”, яка походить із давньофранцузької та є варіантом *secret*.

Вживання лексеми *arcantum* зареєстроване в XV ст., є запозиченням із латинської іменника *arcantum* – «секрет, таємниця», від прикметника *arcantus* – «таємничий, прихований, особистий». Означає «прихований секрет або те, що тримається в секреті». Уживається здебільшого в множині – *arcana* («приховані речі, таємниці»), наприклад:

Even the wisest of men have hoped for a full knowledge of the arcana of metals /M. Pemberton, “Jewel Mysteries from a Dealer’s Note Book”/.

Among the favoured few who penetrated this arcana was Lawyer Maxwell /B. Harte, “Gabriel Conroy”/.

Лексема *privity* походить від латинської *privus* – «такий, що належить собі», уживається у значенні «таємниця, секрет, особиста справа» з початку XIII ст. Лексема *privacy* також походить від латинської лексеми *privatus* – «приватний, той, що перебуває у приватній власності, особистий». Уживання цієї лексеми датується також XV ст. у значенні «таємниця, секрет, особиста справа» (Etymology Dictionary):

If he had not been a hideous creature to look at, his retired life with the lady might have raised suspicions; but, as things were, his hiding his ugliness and his deformity in the strictest privacy surprised nobody /W. Collins, “The Woman in White”/.

Вищезазначене дозволяє виокремити низку архетипових ознак концепту ТАЄМНИЦЯ, які зберігають усталені ознаки менталітету народу та дозволяють «пробитися» до архаїчного феномену в основі даного поняття. Як видно із проведеного аналізу, значення лексичних засобів номінації концепту ТАЄМНИЦЯ містять такі компоненти смислу, які тією або іншою мірою підкреслюють знання (притаманне Богу) або незнання. Ми поділяємо думку О. Шейгал і Е. Арчакової, згідно з якою «базовою (глибинною) семіотичною опозицією» концепту ТАЄМНИЦЯ є «опозиція за наявністю / відсутністю знання» (Арчакова, Шейгал, 2002). Водночас відсутність знання може бути спричинена або незбагненністю для розуміння людиною або навмисним приховуванням. Навмисні дії приховування відбивають «складну систему відношень між свідомістю та соціаль-

ністю» та відповідають архетипу Персона / Маска як «зручний вид маски, розрахований на те, щоб, з одного боку, справляти на інших певне враження, а з іншого, приховувати справжню природу індивідуума» (Юнг, 1997: 82).

Our secrets are the walls that separate us and the bridges that connect us with others and who we truly are /Warren F. Frank Warren aims to share interesting secrets, celebrate people’s stories at PostSecret Live event. Central Michigan Life. September 11, 2017/.

Знання та незнання у свідомості та пізнавальному досвіді людини відбиті базисною семантичною опозицією *світло* та *тьма* (Берестенев, 2009: 146), які можна вважати як результатом, так і передумовою можливості бачити та бути видимим або навпаки:

The true mystery of the world is the visible, not the invisible / O. Wilde, “The Picture of Dorian Gray”/.

Водночас «позитивний член цієї опозиції загалом асоціюється зі знанням, Божеством та відповідними йому ознаками, а негативний – із невіглаством» (Берестенев, 2009: 146):

If I have the gift of prophecy and can fathom all mysteries and all knowledge, and if I have a faith that can move mountains, but do not have love, I am nothing <...> /The Holy Bible, 1 Corinthians 13:2/.

Негативний член опозиції *світло / тьма* виражається набагато менш виразно, оскільки в мові репрезентується головним чином категорія «знання» в її негативному аспекті – як «невігластво» або «нерозуміння», а змістовна «специфіка» уявлення про тьму в міфах та релігії доповнюється зверненням у різних культурах до образу туману, який розглядається в безпосередньому зв'язку, з одного боку, з тьмою, з іншого – з незнанням, таємницею (Берестенев, 2009: 149), що також відображено в репрезентації концепту ТАЄМНИЦЯ в англійській мові, наприклад:

Mystery magnifies danger, as a fog the sun /Colton Charles Caleb/.

Подібний ідейний зв'язок Знання, Божества, Істини та містичного Світла простежується в різних культурних традиціях (Берестенев, 2009: 148), що свідчить про зв'язок із колективним несвідомим та підтверджує зв'язок із психологічними архетипами СВІТЛО, ТЬМА, які проявляються в усіх народів та в усі епохи як вираження емоційного стану та реакції людини, зумовлених навколишньою дійсністю. У християнстві світло – це в безпосередньому сенсі форма існування й атрибут Вищих Сил (Берестенев, 2009: 148), а «типовий для людини потяг до пошуку істини міститься у змісті культурного архетипу Бога» (Белехова, 2014а: 14). Історичний розвиток значень лексем,

які вербалізують досліджуваний концепт, також вказує на зв'язок із культурним архетипом БОГА, який становить «базисний елемент культури, що формує моральні імперативи духовного життя» (Белехова, 2014а: 11):

The LORD our God has secrets known to no one. We are not accountable for them /The Holy Bible, Deuteronomy 29:29 (NLT)/.

This is a profound mystery –but I am talking about Christ and the church <...>. This mystery is profound, and I am saying that it refers to Christ and the church /The Holy Bible, Ephesians 5:32/.

Виділені архетипові ознаки корелюють із компонентами поняттєвої складової частини концепту ТАЄМНИЦЯ в англійській мовній картині світу: щось, що перебуває поза межами розуміння; факт, річ або людина, які викликають цікавість або невизначеність через те, що не можуть бути поясненими або відкритими; справа особиста або загадкова, яка не може бути пояснена

чи з'ясована; інформація, відома обмеженому колу людей, якою не можна поділитися з іншими; таємна мова, знання або інформація, якими володіють тільки посвячені; таємна діяльність обособленої групи людей на підставі професійної, культурної або релігійної єдності (Змійова, Калюжна, 2009: 37).

Висновки. Отже, проведений етимологічний аналіз лексем-репрезентантів концепту ТАЄМНИЦЯ, а також аналіз текстових фрагментів, які містять лексеми, що вербалізують даний концепт, дозволив виділити ознаки, що формують архетиповий образ концепту ТАЄМНИЦЯ та свідчать про те, що передконцептуальними основами концепту ТАЄМНИЦЯ виступають архетипи СВІТЛО, ТЬМА, ПЕРСОНА / МАСКА, БОГ, які відображені в поняттєвій складовій частині концепту. Перспективою дослідження може бути виявлення особливостей архетипового образу таємниці в різних типах дискурсу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аверинцев С. «Аналитическая психология» К. Г. Юнга и закономерности творческой фантазии. *Вопросы литературы*. 1970. № 3. С. 113–143. URL: http://www.krotov.info/library/01_a/ve/rinzev_008.htm.
2. Аверинцев С. Архетипы. *Мифы народов мира : энциклопедия*. Москва : Наука, 1980. Т. 1. С. 110–111.
3. Арчакова Е., Шейгал Е. Тезаурусные связи и структура концепта *Язык, коммуникация и социальная среда*. 2002. URL: <http://lse2010.narod.ru/index/0-244/>.
4. Белехова Л. Архетипные словесные образы в американской поэзии: лингвокогнитивный аспект. *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Серія «Філологічні науки (мовознавство)». 2014. № 2. С. 25–31. URL: <http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream>.
5. Белехова Л. Методика експлікації архетипов, втілених у американських поетических текстах. *Когніція, комунікація, дискурс*. 2014. № 9. С. 8–32. URL: <https://sites.google.com/site/cognitiondiscourse/vypusk-no9-2014/belehova-l-i>.
6. Белехова Л. Архетип, архетипний смисл, архетипний образ у лингвокогнітивному висвітленні (на матеріалі віршованих текстів американської поезії). *Науковий вісник ДДПУ імені І. Франка*. Серія «Філологічні науки (мовознавство)». 2015. № 3. С. 6–16.
7. Белехова Л. Глосарій з когнітивної поетики : науково-методичний посібник. Херсон : Айлант, 2004. 149 с.
8. Белехова Л. Словесний поетичний образ в історико-типологічній перспективі: лингвокогнітивний аспект : монографія. Херсон : Айлант, 2002. 368 с.
9. Берестенев Г. К проблеме языка ментальных пространств: Образ света с когнитивной точки зрения. *Горизонты современной лингвистики: традиции и новаторство : сборник в честь Е. С. Кубряковой*. Москва : Языки славянских культур, 2009. С. 143–160.
10. Большакова А. Архетип: от Филона Александрийского до Блаженного Августина. *Архетипы и архетипическое в культуре и социальных отношениях : материалы Международной научно-практической конференции*, г. Пенза, 5–6 марта 2010 г. 2010. С. 5–22.
11. Губман Б. Миф и религия. *Культурология. XX век. Энциклопедия*. Санкт-Петербург : Университетская книга ; ООО «Алетейя», 1998. Т. 1. 447 с. URL: http://yanko.lib.ru/books/cultur/culturology20century2volumes1998sl.htm#_Toc299571728.
12. Давыденко И. Лексическая репрезентация концепта *ДОМ – HOUSE / HOME* в английском языке: лингвокогнитивный аспект : дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. Харьков, 2012. 235 с.
13. Залевская А. Психолингвистический подход к проблеме концепта. *Методологические проблемы когнитивной лингвистики* / под ред. И. Стернина. Воронеж : Изд-во ВГУ, 2001. С. 36–45.
14. Змійова І. Архетип ДОБРА в англійській мовній картині світу. *Актуальні проблеми романсько-германської філології в Україні та Болонський процес : матеріали Міжнародної наукової конференції*, 24–25 листопада 2004 р. Чернівці : Рута, 2004. С. 88–90.
15. Змійова І., Калюжна А. Концепт ТАЄМНИЦЯ в англійській мовній картині світу. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. 2009. № 848. С. 35–39.
16. Маковский М. Историко-этимологический словарь современного английского языка. Москва : Издательский дом «Диалог», 1999. 416 с.

17. Мелетинский Е. Аналитическая психология и происхождение архетипических сюжетов. *Вопросы философии*. 1991. № 10. С. 34–39. URL: <http://www.aquarun.ru/psih/tvor/tvor4.html>.
18. Полина А. Языковая объективация концепта БОГ в английском дискурсе XIV–XX вв. : дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. Харьков, 2004. 205 с.
19. Праиндоевропейский корнеслов. URL: <http://www.proto-indo-european.ru/pie-a/index.html>.
20. Руткевич А. Архетип. *Культурология. XX век. Энциклопедия*. Санкт-Петербург : Университетская книга ; ООО «Алетейя», 1998. Т. 1. С. 37–38. URL: http://yanko.lib.ru/books/cultur/culturology20century2volumes1998sl.htm#_Toc299571728.
21. Селіванова О. Когнітивне підґрунтя метафоричної номінації *Психолінгвістика*. 2012. № 11. С. 195–204.
22. Старославянский словарь (по рукописям X–XI вв). Москва : Русский язык, 1994. 848 с.
23. Степанов Ю. Константы. Словарь русской культуры. Опыт исследования. Москва : Школа «Языки русской культуры», 1997. 824 с.
24. Фрейд З. Психология бессознательного : сборник произведений. Москва : Просвещение, 1989. 448 с.
25. Хиллман Дж. Архетипическая психология. Пер. с англ. Ю. Донца, В. Зеленского. Санкт-Петербург : Б.С.К., 1996. 157 с.
26. Юнг К. Г. Психологические типы. Москва : Университетская книга ; ООО «Фирма «Издательство АСТ»», 1998. 720 с.
27. Юнг К. Г. Сознание и бессознательное. Санкт-Петербург : Университетская книга, 1997. 544 с.
28. Юнг К. Г. Человек и его символы. Санкт-Петербург : Б.С.К., 1996. 451 с.
29. Academic Dictionaries and Encyclopedias. URL: <http://universalium.academic.ru/187719>.
30. An Anglo-Saxon Dictionary. Oxford : OUP, 1954. 1302 p.
31. Etymology Dictionary. URL: <http://www.etymonline.com>.
32. Lakoff G. Women, Fire and Dangerous Things. What Categories Reveal About the Mind. Chicago : The University of Chicago Press, 1987. 614 p.
33. Lakoff G., Johnson M. Philosophy in the Flesh: the Embodied Mind and its Challenge to Western Thought. New-York : New York Basic Books, 1999. 624 p.
34. Oxford Dictionary of English Folklore / Ed. J. M. Y. Simpson, Stephen Roud. Oxford University Press, Incorporated, 2003. 412 p.
35. Sotirova-Kohli M. Experimental Approaches to the Study of the Archetype. *Research in Analytical Psychology Empirical Research* / Ed. Christian Roesler. New York : Routledge, 2018. P. 41–55.
36. The Free Dictionary. URL: <http://www.thefreedictionary.com/>.

REFERENCES

1. Averincev, S. S. (1970). “Analiticheskaja psihologija” K. G. Junga i zakonmernosti tvorcheskoj fantazii [“Analytical psychology” of K. G. Jung and patterns of creative fantasy]. *Voprosy literatury. Studies in Literature*, 3, 113–143 [in Russian].
2. Averincev, S. S. (1980). Arhetipy [Archetypes] *Mify narodov mira : Jenciklopedija. Myths of the peoples of the world : Encyclopaedia, Vol. 1* (pp. 110–111) [in Russian].
3. Archakova, E. S. & Shejgal, E. I. (2002) Tezaurusnye svjazi i struktura koncepta [Thesaurus links and the structure of the concept]. *Jazyk, kommunikacija i social'naja sreda. – Language, communication and social environment*. Retrieved from <http://lse2010.narod.ru/index/0-244/> [in Russian].
4. Belehova, L. I. (2014). Arhetipnye slovesnye obrazy v amerikanskoj poezii: lingvokognitivnyj aspekt [Archetypal verbal images in American poetry: a cognitive perspective]. *Naukovyj visnyk Drohobych'z'kogo derzhavnogo pedagogichnogo universytetu imeni Ivana Franka. Seriya: Filologichni nauky (movoznavstvo) – Research Journal of Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University. Series “Philology” (Linguistics)*, 2, 25–31. Retrieved from <http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream> [in Russian].
5. Belehova, L. I. (2014a). Metodika jeksplikacii arhetipov, voploshhennyh v amerikanskih poeticheskikh tekstah [Methodology of explicating archetypes embodied in American poetic texts]. *Kognicija, komunikacija, diskurs. Cognition, communication, discourse*, 9, 8–32 [in Russian].
6. Byelyexova, L. I. (2015). Arxety`p, arxety`pny`j smy`sl, arxety`pny`j obraz u lingvokognity`vnomu vy`svitlenni (na materialy virshovany`x tekstiv amery`kans`koyi poeziyi) [Archetype, archetypal sense, archetypal image in linguistic and cognitive perspective (Case Study of American Poetic Texts)]. *Naukovyj visnyk DDPU imeni I. Franka. Seriya “Filologichni nauky”*. *Movoznavstvo. Scientific Messenger of DDPU im. I. Franka. Philology*, 3, 6–16. [in Ukrainian].
7. Byelyexova, L. I. (2004). *Glosarij z kognity`vnoyi poety`ky` : naukovo-metody`chny`j posibny`k [Glossary of cognitive poetics : scientifically-methodical manual]*. Kherson: Ajlant Publ. [in Ukrainian].
8. Byelyexova, L. I. (2002). *Slovesny`j poety`chny`j obraz v istory`ko-ty`pologichnij perspekty`vi: lingvokognity`vny`j aspekt [Verbal poetic image in a historical-typological perspective : linguocognitive aspect]*. Kherson: Ajlant Publ. [in Ukrainian].
9. Berestenev, G. I. (2009). K probleme jazyka mental`nyh prostranstv: Obraz sveta s kognitivnoj tochki zrenija [To the problem of language of mental spaces : The image of light from the cognitive point of view] *Gorizonty sovremennoj lingvistiki: Tradicii i novatorstvo: Sb. v chest' E.S. Kubrjakovoj. – Horizons of modern linguistics : Traditions and innovation : Collection in honour of E. S. Kubrjakova*. Moscow: Jazyki slavjanskih kul`tur, (pp.143–160) [in Russian].
10. Bol'shakova, A. Ju. (2010) Arhetip: ot Filona Aleksandrijskogo do Blazhennogo Avgustina [Archetype: from Filon Alexandrian to Beatific Augustine] *Arhetipy i arhetipicheskoe v kul`ture i social`nyh otnoshenijah: materialy mezhdunarodnoj*

nauchno-prakticheskoy konferencii – Archetypes and Archetypal in a culture and social relations : Proceedings of the international research and practice conference, Penza, 5–6 marta 2010. (pp. 5–22) [in Russian].

11. Gubman, B. L. (1998). Mif i religija [Myth and religion] *Kul'turologija. XX vek. Jenciklopedija. – Culturology. XX century. Encyclopaedia*. SPb.: Universitetskaja kniga; OOO "Aletejja", Vol.1. Retrieved from http://yanko.lib.ru/books/cultur/culturology20century2volumes1998sl.htm#_Toc299571728 [in Russian].

12. Davydenko, I. V. (2012). Leksicheskaya reprezentatsiya kontsepta DOM – HOUSE / HOME v anglijskom yazyke: lingvokognitivnyy aspekt. [Lexical Representation HOUSE / HOME concept in the English language: Linguistic Cognitive Aspect]. *Candidate's thesis*. Kharkov. 235 p. [in Russian].

13. Zalevskaja, A. A. (2001) Psiholingvistichekij podhod k probleme koncepta [Psycholinguistic approach to the problem of concept]. *Metodologicheskie problemy kognitivnoj lingvistiki Pod red. I. A. Sternina – Methodological problems of cognitive linguistics*. Ed. by I.A.Sternin. Voronezh: Izd-vo VGU, (pp. 36–45) [in Russian].

14. Zmijova, I. V. (2004). Arxety'p DOBRA v anglijs'kij movnij karty'ni svitu [The Archetype of Good in the English World View] *Materialy' Mizhnarodnoyi naukovoyi konferenciyi "Aktual'ni problemy' romans'ko-germans'koyi filologii v Ukrayini ta Bolons'ky'j proces" (24–25.11.2004). Proceedings of the International Conference "Topical Issues of Romano-Germanic Philology in Ukraine and Bologna Process"* (pp. 88–90). Chernivci: Ruta [in Ukrainian]

15. Zmijova, I. V. & Kalyuzhna, A. B. (2009). Koncept TAYEMNY'CYA v anglijs'kij movnij karty'ni svitu [Concept MYSTERY in the English language world view] *Visnyk Kharkiv. nats. un-tu im. V. N. Karazina. – V.N. Karazin Kharkiv. National Univ. Messenger*, 848, 35–39 [in Ukrainian].

16. Makovskij, M. M. (1999). *Istoriko-jetimologicheskij slovar' sovremennogo anglijskogo jazyka [A historical-etymological dictionary of modern English]*. Moscow: Izdatel'skij dom "Dialog" Publ. [in Russian].

17. Meletinskij, E. M. *Analiticheskaja psihologija i proishozhdenie arhetipicheskikh sjuzhetov [Analytical psychology and the origin of archetypal plots]*. Retrieved from <http://www.aquarun.ru/psih/tvor/tvor4.html> [in Russian].

18. Polina, A.V. (2004) Jazykovaja ob#ektivacija koncepta BOG v anglijskom diskurse XIV–XX vv. [Language realization of the concept GOD in English discourse of XIV – XX centuries]. *Candidate's thesis*. Kharkov. 205 p. [in Russian].

19. *Praindoevropejskij korneslov [Proto-Indo-European Etymological Dictionary]*. Retrieved from <http://www.proto-indo-european.ru/pie-a/index.html> [in Russian].

20. Rutkevich, A. M. (1998) Arhetip [Archetype] *Kul'turologija. XX vek. Jenciklopedija. – Culturology. XX century. Encyclopaedia*. (Vol.1), (pp. 37–38). SPb.: Universitetskaja kniga; OOO "Aletejja" Retrieved from http://yanko.lib.ru/books/cultur/culturology20century2volumes1998sl.htm#_Toc299571728

21. Selivanova, O. O. (2012) Kognity'vne pidgruntya metafory'chnoyi nominaciyi [A cognitive base of metaphorical transfer] *Psy'xoly'ngvy'sty'ka – Psycholinguistics*, 11, 195–204 [in Ukrainian].

22. *Staroslavjanskij slovar' (po rukopisjam X–XI vekov) [Old church slavonic dictionary (on the manuscripts of X–XI of centuries)]*(1994). Moscow: Russkij jazyk Publ. [in Russian].

23. Stepanov, Ju. S. (1997) *Konstanty. Slovar' ruskoj kul'tury. Opyt issledovanija [Constants. Dictionary of Russian culture. Research experience]*. Moscow: Shkola "Jazyki ruskoj kul'tury" Publ. [in Russian].

24. Frejd, Z. (1989) *Psihologija bessoznatel'nogo: sbornik proizvedenij [Psychology of unconscious: collection of works]*. Moscow: Prosveshhenie Publ. [in Russian].

25. Hillman, Dzh. (1996) *Arhetipicheskaja psihologija [Archetypal psychology]*. Saint Petersburg: B.S.K. Publ. [in Russian].

26. Jung, K. G. (1998) *Psihologicheskie tipy [Psychological types]*. Moscow: "Universitetskaja kniga", OOO "Firma "Izdatel'stvo AST" Publ. [in Russian].

27. Jung, K. G. (1997) *Soznanie i bessoznatel'noe [Consciousness and the Unconscious]*. Saint Petersburg: Universitetskaja kniga Publ. [in Russian].

28. Jung, K. G. (1996) *Chelovek i ego simvolj [Man and his symbols]*. Saint Petersburg: B.S.K. Publ. [in Russian].

29. *Academic Dictionaries and Encyclopedias*. Retrieved from <http://universalium.academic.ru/187719>

30. *An Anglo-Saxon Dictionary* (1954). Oxford: OUP.

31. *Etymology Dictionary*. Retrieved from <http://www.etymonline.com>

32. Lakoff, G. (1987) *Women, Fire and Dangerous Things. What Categories Reveal About the Mind*. Chicago : The University of Chicago Press.

33. Lakoff, G. & Johnson, M. (1999) *Philosophy in the Flesh: the Embodied Mind and its Challenge to Western Thought*. New-York : New York Basic Books.

34. Simpson, J. M. Y. and Roud St. (Ed.) (2003) *Oxford Dictionary of English*. Oxford University Press, Incorporated.

35. Sotirova-Kohli, M. (2018) Experimental Approaches to the Study of the Archetype *Research in Analytical Psychology Empirical Research / Ed. Christian Roesler*, New York: Routledge. (pp. 41–55).

36. *The Free Dictionary* Retrieved from <http://www.thefreedictionary.com>.